

Pirkko Hyvönen

Katsaus koulujen pihaille¹

Johdanto

Miltä suomalaisen koulun pihalla näyttää? Minkälaisia koulujen pihat ovat ja mitä ne tarjoavat pihojen käyttäjille? Lapset viettävät koulun pihalla päivittäin noin tunnin verran aikaa, mikäli pihaa käytetään vain välituntitoimintaan. Päiväkodeissa pihalla voidaan olla 2-4 tuntia päivän mittaan. Nuoren Suomen² tavoitteena on vauhdittaa koulujen pihojen kunnostamista sellaisiksi, että ne innostavat lapsia päivittäiseen liikkumiseen välitunneilla ja myös vapaa-aikana. Koulun pihoja tulee muokata oman alueensa lähiliikuntapaikoiksi. Kulttuuriministeri Tanja Karpela (2004) on todennut, että "Yhteiskuntaan ovia avoimena pitävä koulu voisi vielä kehittyä esimerkiksi yhteisönsä lähiliikuntakeskuksena, jos koulun pihat varustettaisiin nykyistä innostavammin." Myös opetusministeri Tuula Haatainen (2004) on ottanut puheissaan esille koulujen pihat. Haatainen on huolestunut suomalaislasten hyvinvoinnista ja edellyttää kouluilta toimenpiteitä lasten arkiliikunnan ja hyvinvoinnin lisäämiseksi.

Huolestuttavaa on, että viidennes oppilaista on liikunnallisesti passiivisia ja kestävyys on yleisestikin heikentynyt.--- Rakennettaessa hyvinvointia lisäävää koulutoimintakulttuuria esimerkiksi välitunteja tulisi käyttää nykyistä enemmän positiivisen arkiliikunnan tukemiseen. Koulut ovat avainasemassa tällaisen liikuntakasvatusmyönteisen ilmapiirin luomisessa. (Haatainen 2004)

Opetusministeriön vuonna 2002 julkaisemassa muistiossa³ on koulupihan osalta esitetty hyvän laadun kuvaus. Kuvaus ilmaisee tavoitetilaa, johon jokaisessa koulussa tulisi pyrkiä. Sen mukaan piha on oppilaiden virkistykseen ja opiskeluun varattu alue, jonka tulee olla valoisa ja kooltaan riittävä. Koulupihalta edellytetään, että se on lapsille virikkeinen. Toiminnallisten tavoitteiden mukaan pihalla on useita erilaisia mm. leikkeihin, peleihin, seurusteluun ja opiskeluun tarkoitettuja monipuolisia toiminta-alueita. Pihan kalusteilta ja varusteilta edellytetään turvamääräysten mukaista tasoa. Laatutavoitteissa viitataan myös luonnon elementteihin, sillä pihalla tulee olla erityyppisiä istutus- ja viheralueita - nurmikkoa, pensaita ja puita. Tontilta tulisi mahdollisuuksien mukaan olla läheinen yhteys luontoon. Myös varsinaisen kouluajan ulkopuolella oleva päivittäinen toiminta tulee ottaa pihasuunnittelussa huomioon.

Tähän tarkasteluun valittiin Oulusta kaksi pientä, kaksi keskikokoista ja kaksi suurta peruskoulua (1-6 lk.) ja valokuvattiin niiden pihoja. Oulussa 1–6 -luokkalaisia lapsia on yli 8000. Keskimäärin yhdessä koulussa on 260 oppilasta eli reilusti enemmän kuin on koko maan keskiarvo.

Pihojen kuvauksessa huomiota kiinnitettiin sekä kokonaisuuksiin että yksityiskohtiin. Yhteensä valokuvia otettiin 120 kpl lauantaipäivänä, jolloin pihilla ei ole toimintaa. Koulujen pihan peittää lumi ainakin neljän, usein viiden kuukauden ajan lukuvuodesta, joten myös nämä kuvat ilmentävät talvisia maaliskuun alun pihoja Herukan, Rajakylän, Oulun normaalikoulun, Teuvo Pakkalan, Kuivasojan ja Merituulen koulussa. Joidenkin koulujen lähistöllä on erilaisia liikunta-alueita, kuten esimerkiksi Rajakylässä monitoimikenttä, mutta välituntitoimintaan niillä ei ole vaikutusta.

¹ Pohjautuu samannimiseen kirjoitukseen teoksessa Hyvönen ym. (2006) Let's Play! Tutkimuksia leikkillisistä oppimisympäristöistä.

² Nuori Suomi Toimintasuunnitelma 2004:

http://www.nuorisuomi.fi/files/ns/julkaisut/Toimintasuunnitelma_2004.pdf

³ Terveellisen ja turvallisen opiskeluympäristön laadun arvioinnin perusteet perusopetusta varten
http://www.minedu.fi/julkaisut/julkaisusarjat/27_02opisk_ym_laatu/27_02opisk_ym_laatu.pdf

Suuret koulut

Nuoren Suomen (Norra 2003) mukaan liikuntamahdollisuuksien vähäisyys korostuu oppilasmäärältään suurissa kouluissa. Se näkyy myös Herukan koulussa⁴ (Kuva 1), jossa oppilasmäärä lähentelee seitsemää sataa eli se on suomalaisen kouluverkon mittakaavassa suuri koulu. Koulu toimii kuudessa eri rakennuksessa, mikä on opetusministeriön muistion (2002) mukaan suositeltavaa, sillä silloin tuntuu siltä, kuin kyseessä olisi monta pienempää koulua.

Kuva 1. Herukan koulupiha

Lähes 700 Herukan koulun oppilasta jakaa keskenään neljä keinua, pienen kiipeilytelineen sekä suuren kiven. Nuoren Suomen (Norra ym. 2003) tutkimuksen mukaan lähes viidennes kouluista on sellaisia, joissa yhtä keinua kohden on vähintään 50 oppilasta. Nuoren Suomen tekemän luokituksen mukaan parhaita koulupihoja, joissa yhtä keinua on jakamassa enintään 10 lasta, on neljännes koulupihoista, kun taas pihoja, joissa yhden keinun jakaa yli sata lasta, on 3-4 % kouluistamme. (Norra ym. 2003.) Herukassa yhdessä keinussa keinuu noin 170 lasta.

Alueella on myös kookkaita havupuuta, kuten kuvasta näkyy. Pihat ovat suuria, valoisia, avaria ja niitä on rakennusten eri puolilla. Näin talvella pihoilla on lumikasoja, joita on hyödynnetty leikeissä. Pihalla on runsaasti tilaa liikkuu, mutta ei juuri ollenkaan kiipeilyyn ja leikkimiseen suunniteltuja ulkoliikuntavälineitä. Puuhun on naulattu kyltti, jossa kielletään asiaton oleskelu pihalla.

⁴ www.edu.ouka.fi/koulut/herukka

Myös **Rajakylän koulu**⁵ (Kuva 2) on kooltaan ja oppilasmäärältään suuri. Sekä peruskoulu (1-6 ja 7-9 luokat) että lukio toimivat samassa rakennuksessa, mutta niiden pihat avautuvat eri suuntaan. Rajakylän koulun 1. – 6. luokilla on n. 470 oppilasta.

Kuva 2. Rajakylän koulunpiha

Pihalla on yksi kiipeilyteline ja huonokuntoinen keinu. Pihan tekonurmikenttä on nyt lumen alla, muu osa pihasta on asfaltoitu. Koripallotelineet ovat kallellaan, mutta edelleen käyttökelpoisia. Luontoa ja puustoa on niukalti.

⁵ www.edu.ouka.fi/koulut/rajakyla

Keskikokoiset koulut

Oulun peruskoulujen mittakaavassa Oulun Normaalikoulu⁶ (Kuva 3) ja Teuvo Pakkalan⁷ (Kuva 4) ja ovat keskikokoisia. Niissä on noin 300 oppilasta. Normaalikoululla on kaksi pihaa, joista toinen on hyvin suuri ja valoisa. Pihalla ei ole näkemäesteitä, joten valvonta on helppoa. Piha jakaantuu kahteen eri toiminnalliseen osaan, urheilukenttään ja leikki-, kiipeily ja oleskeluosaan. Valaistuksesta on huolehdittu. Kiipeilytelineitä ja keinoja on rakennuksen kummallakin puolella. Jämäkät, paikallaan pysyvät pyörätelineet jäävät rakennuksen taakse. Piha-alue on siisti ja hoidetun oloinen.

Kuva 3. Oulun normaalikoulun piha-alue

Teuvo Pakkalan koulu sijaitsee Oulun keskustan tuntumassa kahden muun koulun välissä. Toisella puolella on Oulun ammattikorkeakoulu ja toisella Oulun palvelualan opisto. Teuvo Pakkalan koulun lähellä on muun muassa jäähalli, uimahalli ja pesäpallostadion, joita ei kuitenkaan voi hyödyntää välituntisin. Suuri ja valoisa piha avautuu rakennuksen taakse. Keskiosa pihasta on tyhjää, mutta reunamille on sijoitettu liikuntaa mahdollistavia, hyväkuntoisia telineitä. Pihalla on myös pieni koripallokenttä. Rakennuksen reunamilla sekä katosalueella on penkkejä ja istuimia. Pihalla on suuria koivuja sekä pensasalue, joka näkyy myös näin talvella.

⁶ <http://www.norssi oulu.fi/>

⁷ <http://www.edu.ouka.fi/koulut/t-pakkala/index.html>

Kuva 4. Teuvo Pakkalan koulun piha-alue

Pienet koulut

Oulussa ei ole yhtään alle 50 oppilaan koulua. Kuivasojan koulussa⁸ (Kuva 5) tarjotaan opetusta 1–4 luokilla ja oppilaita on yhteensä noin 150. Koulu toimii kahdessa 1900-luvun alkupuolella rakennetussa puisessa koulurakennuksessa. Lisäksi pihapiirissä on syksyllä 2001 valmistunut salirakennus. Kuivasojan koulu on pieni ja idyllinen, mutta sen pihaan ei ole panostettu. Pihan laitamilla on yksi pienille koululaisille suunniteltu kiipeilyteline ja muutama keinu ja sivurakennuksen seinässä on koripalloteline. Keskelle pihaa on jätetty tilaa juoksentelua, pelaamista ja muuta liikkumista varten. Pihan keskellä kasvaa suuri puu, johon on kiinnitetty metallilevyllä sininen naru. Salirakennuksen edessä on penkkejä, joita myös lapsilähtöisissä tutkimuksissamme toivotaan olevan koulupihoilla.

Kuva 5. Kuivasojan koulupiha

Merituulen koulussa⁹ on noin 180 oppilasta, joten sekin kuuluu ns. pieniin kouluihin (Kuva 6). Koulun toiminta-ajatuksessa korostetaan oppimisympäristön toimivuutta, turvallisuutta ja viihtyisyyttä. Kun koulun piha mielletään yhdeksi oppimisympäristöistä, on Merituulussa onnistuttu toiminta-ajatuksen tavoitteen mukaisesti. Valokuvat (Kuva 6) eivät ehkä osoita riittävän selkeästi Merituulen koulun pihan monipuolisuutta. Pihalla on runsaasti erilaisia hyväkuntoisia leikkimisessä, pelaamisessa ja myös oppimisessa hyödynnettäviä välineitä. Niiden väliin jää erilaisia reittejä ja polkuja, jotka palvelevat mm. kaupunkileikeissä, joita myös

⁸ www.edu.ouka.fi/koulut/kuivasoja

⁹ www.edu.ouka.fi/koulut/merituuli

ekaluokkalaisaineistoon perustuvassa tutkimuksessa toivottiin. Myös majoja, mökkejä ja katoksia on tarjolla. Pihan toinen puoli on suunniteltu jalkapallon, koripallon ja muiden tilaa vaativien pelien pelaamista varten. Valaistuskin on ulkotiloissa otettu huomioon.

Kuva 6. Merituulen koulupiha

Johtopäätöksiä

Yhteenvetona voidaan sanoa, että opetusministeriön laatutavoitteisiin nähden ovat suurten koulujen pihat täysin riittämättömiä, keskikokoisten koulujen pihat näyttävät tarjoavan kohtuullisesti liikuntamahdollisuuksia, toisen pikkukoulun piha on riittämätön, mutta toisen, Merituulen koulupiha on esimerkillinen. Voi sanoa, että se täyttää myös opetusministeriön laatuvaatimukset kaikilta muilta osin, paitsi luonnonelementtien osalta. Niistä ei ainakaan näin talvella saanut selvyyttä, niitä tuleeikin tarkastella kaikkien koulujen osalta uudelleen keväällä. Teuvo Pakkalan koulu on näistä pihoista ainoa, jossa selkeästi näkyi pieni pensasalue. Luonto on empiiristen tutkimustemme mukaan suomalaislapsille niin tärkeää, että luonnon monimuotoisuuden koulupihalla on kiinnitettävä huomiota.

Tämä lyhyt katsaus kuuden oululaisen koulun pihasta osoittaa sen, että kun mietitään koulujen pihoja siitä näkökulmasta, että mitä ne tarjoavat oppilaille – lähinnä välituntitoiminnan näkökulmasta, niin ainoita **kaikille lapsille** mahdollistuvia toimintoja ovat juokseminen, käveleminen, hyppeleminen ja seisominen ja vastaavat aktiviteetit. Niinpä esimerkiksi erilaiset hippaleikit onnistuvat, mutta piilosilla olo vain muutamilla pihoilla. Kuvatut pihat mahdollistavat myös useita sellaisia perinneleikkejä, joissa selvittää niukalla välineistöllä. Opettajat, joita

haastateltiin eräässä tutkimuksessamme, kertoivat, että perinneleikit ovat selkeästi palanneet lasten kulttuuriin. Esimerkiksi "kymmenen tikkua laudalla" on erityisen suosittua tyttöjen ja poikien keskuudessa ja niin ovat myös monet pallopelit.

Myös lumella leikkiminen tarjoutuu kaikille, mutta lumikukkuloille voi vain osa oppilaista päästä. Keinumaan tai roikkumaan pääsee useimmilla piholla vain 2–4 lasta kerrallaan.

Nuoren Suomen tutkimus kertoo, että liikuntapaikkojen vähäisyys ilmenee myös liikunta- ja leikkipaikkojen perinteisyytenä, mikä näkyy selvästi myös tässä katsauksessa. Myöskään lasten liikuntaharrastuksiin liittyvät trendit, kuten sähly, rullakiekko, katukiekko tai skeittailu, saattavat paikalliset erityispiirteet eivät näy ollenkaan näiden koulupihojen suunnittelussa. (ks. Norra 2003.) Nyt olisi hyvä tilaisuus tarjota pihoja myös tanssimiselle, sillä tanssi näyttää olevan kaikenikäisten suosiossa. Opetusministeriön tavoitteisiin viitaten, viisi katsannossa olleesta kuudesta pihasta ei täytä riittävästi virikkeellisyys tavoitetta. On huomattava, että opetusministeriön mukaan koulun piha on virkistykseen ja **opiskeluun** tarkoitettu alue. Opiskelun mahdollisuutta ei näissä viidessä pihassa ole otettu ollenkaan huomioon. Hyvä piha on myös opiskelu- tai oppimisympäristö, jota täytyy vastaisuudessa arvioida, kun suunnitellaan opetusta ja kun kehitetään pihoja.

Pirkko Hyvönen

Pirkko.Hyvönen@ulapland.fi

Tutkija / Doctoral Programme for Multidisciplinary Research on Learning Environments

<http://etu.utu.fi/koulutus/tutkijakoulu>

Lapin yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta, Mediapedagogiikkakeskus